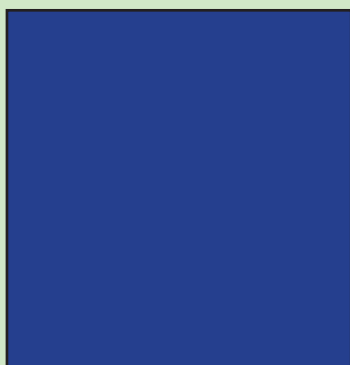

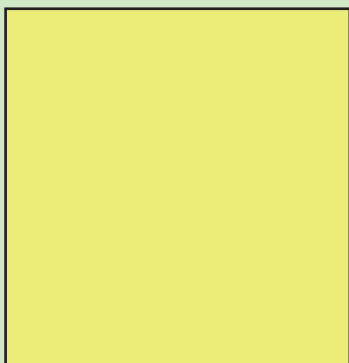
POLITICAL SECURITY & STATEWATCH

Buletin analitic lunar editat de IDIS "Viitorul"

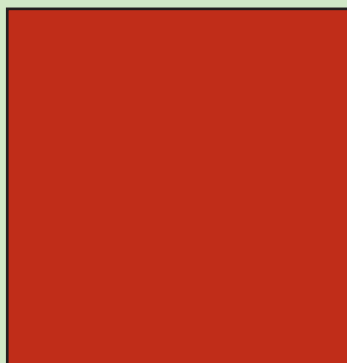

Focus

RAȚIONALITATEA
VOTULUI ÎN
CONTEXTUL
MOLDOVENESC

UN ACORD DE
ASOCIERE UE-
MOLDOVA: ÎNAINTE
SAU DUPĂ ALEGERI?

SECURITATE
NAȚIONALĂ
AFECTATĂ DE LIPSA
DE CALITATE A
REFORMELOR
PROMOVATE ȘI
ABSENȚA ACESTORA

www.viitorul.org

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) Viitorul reprezintă o organizație de cercetare, educație și de promovare, care activează într-o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, drept, științe politice, management instituțional și strategii. IDIS a fost înființat în 1993 în calitate de organizație neguvernamentală, necomercială și non-politică.

Ion Marandici
ionmarandici@gmail.com

RAȚIONALITATEA VOTULUI ÎN CONTEXTUL MOLDOVENESC

Sumar

În sisteme pluripartidiste, partidele tind să se deosebească ideologic unul de altul, în timp ce în sistemele bipartide ideologiile partidelor converg. Pentru a vota rațional, alegătorii ar trebui să cunoască clasamentul partidelor, viitoarele coaliții în care partidul favorit ar participa și comportamentul partidului favorit în cadrul coaliției. Spre deosebire de sistemele de partide cu două formațiuni, cele pluripartidiste conduc la un anumit tip de dificultate ce ține de raționalitatea votului. Evaluând rezultatele Barometrului de Opinie Publică, articolul pune în evidență două viitoare coaliții posibile. În plus sunt descrise electoratele principalelor partide și evidențiate cele mai importante diferențe.

Recitindu-l pe Downs: ideologie, comportament electoral și sisteme de partide

Unii autori sugerează (Anthony Downs, 1957) că într-o democrație cu un sistem multipartidist este mult mai probabil ca partidele să-și diferențieze ideologic discursurile. Același autor susține că într-un sistem politic cu două partide, ideologia influențează mai puțin comportamentul electoral, pentru că ideologiile partidelor converg și atunci alți factori devin determinanți pentru comportamentul electoral. Bineînțeles că modelul economic al democrației schițat de Downs conține numeroase limite, însă aplicarea sa pentru înțelegerea arenei politice moldovenești poate fi utilă.

Examinând sistemul de partide moldovenesc se pare că există indicii asupra diferențierii ideologice. Partidele sunt interesate să apară distincte pe arena politică și aleg diverse combinații ideologice pentru a atrage alegătorul obișnuit; din acest motiv orice partid nou-apărut își definește ideologia sa ca fiind diferită de a celorlalte. În privința aspectului ideologic,

alegătorii în sistemele politice cu mai multe partide sunt înclinați să se comporte rațional încercând să distingă între diverse ideologii și să aleagă oferta ideologică potrivită. Totuși, una dintre concluziile lui Downs stipulează că în alegerile din sistemele multipartidiste este rațional ca partidele să fie extrem de ambigue referitor la comportamentul lor într-o coaliție. Aceasta este cea mai importantă dificultate, pe care o întâmpină alegătorul moldovean; partidele sunt extrem de circumspecte în a specifica în ce coaliții vor participa, dar mai ales ce compromisuri vor fi dispuse să facă fiind parte dintr-o coaliție de guvernare. Din acest punct de vedere, votanții partidelor sunt constrânși să se comporte irațional, neștiind cum se vor alia și ce vor sacrifica formațiunile lor preferate, ei sfârșesc prin a susține prin votul lor nu un partid, ci o întreagă coaliție. În același timp, ei nu au la dispoziție toate informațiile referitoare la comportamentul partidului favorit într-o eventuală coaliție de guvernământ și aleg partidele fără a cunoaște cum se vor comporta acestea în viitor. Mulți ar putea considera teoria economică a democrației dezvoltată de Downs ca fiind învechită, însă unele aspecte ale democrației moldovenești, mai ales cele ce țin de comportamentul electoral pot fi înțelese prin prisma acesteia. Astfel, chiar dacă partidele încearcă să se deosebească ideologic, acestea acționează strategic și aleg să tacă sau fie extrem de ambigue în ceea ce privește viitoarele coaliții și sacrificiile pe care le-ar accepta. După cum menționam mai sus, fără aceste informații despre viitorul comportament al partidului, alegătorii nu votează programul partidului, ci votează fără să cunoască programul de guvernare al unei coaliții și în general fără a ști ce coaliție susțin. În cazul Moldovei, votul din 4 aprilie, 2005 este un eveniment ilustrativ pentru acest tip de comportament. Votanții creștin-democraților, social-liberalilor și democraților nu au bănuț că prin votul lor vor susține indirect

Partidul Comuniștilor. Partidele menționate mai sus au foarte critice la adresa partidului de guvernământ în perioada pre-electorală și au atras mai ales alegătorii anti-comuniști. Câți dintre susținătorii acestor partide le-ar mai fi votat, dacă înainte de alegeri ar fi știut cum vor vota în cazul alegerii președintelui? În mod sigur mult mai puțini. Ideologia nu este decât un mijloc de a atrage cât mai multe voturi, aceasta era una din premisele de la care a pornit Downs cu câteva decenii în urmă, premisă care încă nu este înțeleasă în sistemul politic moldovenesc.

Sondajele de opinie ajută alegătorii să fie raționali

Sondajele de opinie sunt importante pentru comportamentul electoral mai ales în sistemele cu multe partide, pentru că ele indică popularitatea partidelor și politicianilor. Un alegător informat va fi înclinat să folosească votul său într-un mod util. În cazul moldovenesc, alegătorii care știu că partidul lor nu va trece pragul electoral vor fi probabil mai circumspecți în a-și irosi votul și vor încerca probabil să aleagă un partid care în mod sigur ar putea trece de pragul electoral. Sondajele de opinie reprezintă singura modalitate prin care alegătorii pot afla ratingul aproximativ al partidului sau politicianului favorit. În democrațiile avansate, sondajele reprezintă ceva obișnuit, însă în R. Moldova în ultimii ani apar periodic doar două sondaje cuprinzătoare, mai serioase: Barometrul Opiniei Publice și sondajul IMAS. Pentru că sunt atât de rare, potențialul manipulatoriu al sondajelor în societatea moldovenească este mai accentuat. Acest lucru nu înseamnă că autorii sondajelor intenționează să influențeze opinia publică într-un fel sau altul, se referă la faptul dovedit că sondajele influențează o anumită parte a opiniei publice. Potrivit lui Gary W. Cox (1997), unele state dorind să evite influența sondajelor asupra opiniei publice au interzis publicarea rezultatelor în anumite perioade ale campaniei electorale; de exemplu în Franța, Cehia și Polonia acestea nu se publică în ultima săptămână de campanie, în Italia, Spania, Peru, Portugalia, Belgia Japonia și Lituania - pe perioada întregii campanii, în Bulgaria - în ultimele 14 zile.

În cine are încredere electoratul?

Ultimul Barometru al Opiniei Publice publicat

în octombrie a.c. a identificat unele tendințe noi privind intențiile de vot, preferințele electorale și încrederea în politicieni și instituțiile politice. Cea mai evidentă tendință este consolidarea imaginii lui Dorin Chirtoacă ca lider al opoziției, în timp ce partidul său și Partidul Liberal Democrat continuă să câștige popularitate în ultimele luni. Fiind întrebați în cine au încredere, majoritatea intervievaților a declarat că cel mai de încredere politician rămâne Vladimir Voronin (13.5%), urmat de Dorin Chirtoacă (7.7%), Marian Lupu (6.8%), Zinaida Greceanii (2.9%), Vasile Tarlev (1.8%) etc. Observăm ca politicienii comuniști se bucură de o rată a încrederii foarte înaltă în comparație cu adversarii din Opoziție; singura excepție este primarul Chișinăului, Dorin Chirtoacă. După opt ani de guvernare politicienii comuniști se bucură de un grad înalt de încredere în rândurile populației. S-ar putea ca nivelul înalt de încredere să fie rezultatul recunoașterii numelor acestora întrucât numele politicianilor comuniști sunt deseori citate în mass media controlată de către partidul de guvernământ. Cu alte cuvinte, vizibilitatea funcțiilor acestora le determină gradul de încredere (exemplul fostului premier Tarlev este revelator). Respondenții nu îl menționează pe Tarlev atunci când întrebarea este deschisă și trebuie să-și amintească numele, în schimb îi acordă mai multă încredere atunci când au o întrebare cu răspuns multiplu.

După cum am menționat într-un număr anterior al PSS, majoritatea persoanelor care au încredere în Vladimir Voronin au 60 de ani sau mai mult, sunt din mediul rural cu un nivel al educației scăzut și cu venituri mici. Pe de altă parte, principalul adversar al lui Voronin, Dorin Chirtoacă se bucură de încrederea electoratului tânăr, din zonele urbane, cu un nivel al educației crescut și cu venituri mari. O curiozitate și probabil un indicator semnificativ se referă la etnicitatea alegătorilor. Sondajul arată că Dorin Chirtoacă nu a câștigat încrederea populației ucrainene, în timp ce actualul președinte este susținut masiv de etnicii ucraineni, mai mult decât orice alte etnii.

Intențiile de vot și susținătorii partidelor

De obicei, cei care acordă încrederea unui politician sau partid îl votează. Altfel spus, încrederea este transformată în voturi. Indicatorii

pentru încredere și intențiile de vot sunt corelate, dar există totuși unele devieri. Spre exemplu, indicatorul încredere pentru Serafim Urechean, președintele celui de-al doilea partid ca mărime are valori mici, chiar dacă partidul său este poziționat pe locul II la capitolul încredere. Intențiile de vot din eșantionul sondajului sunt în mod clar în favoarea Partidului Comuniștilor (PCRM) – 23.5%, urmați de Alianța Moldova Noastră – 5.5%, Partidul Liberal – 5.1%, Liberal-Democrați – 4.5%. Circa 40% dintre cei care intenționează să voteze nu au hotărât pe cine vor vota. Intențiile de vot raportate la numărul celor care știu pentru cine vor vota sunt mai elocvente: PCRM este preferat de 47.2%, Partidul Alianța Moldova Noastră – 11.1%, Partidul Liberal din Moldova – 10.2%, Partidul Liberal Democrat – 9%, Partidul Democrat – 5.9% și Creștin-Democrații – 4.9%. Să încercăm acum să schițăm portretul electoratului primelor șase partide în baza acestui sondaj.

PCRM este susținut de o mare parte din populația rurală. Cei care susțin acest partid sunt în general persoanele în vârstă, cu venituri mici și cu un nivel scăzut de educație, minoritățile etnice, dar și un număr semnificativ de români/moldoveni.

Partidul Alianța Moldova Noastră este mai atrăgător pentru populația din localitățile urbane, români/moldoveni, tineri și persoane de vârstă a doua, persoane cu diverse profiluri educaționale, în special însă persoane cu un nivel scăzut de educație, cu venituri mari.

Partidul Liberal (PL) are drept susținători electoratul urban, persoane foarte tinere, dar și persoane cu vârsta între 45 și 59 de ani, îndeosebi români/moldoveni, cu studii și cu venituri mari. Sondajul nu face specifică ce înseamnă venituri mari sau nivel înalt de educație.

Liberal-democrații (PLDM) se pot baza mai ales pe alegătorii urbani, foarte tineri, dar și de la cealaltă extremă; români/moldoveni, ruși, ucrainenii, cu venituri mari și nivel scăzut/înalt al educației.

Surprinzător, după ce s-a plasat al treilea la alegerile locale din 2007, Partidul Democrat (PD) pare să nu aibă șanse foarte mari să treacă de

pragul electoral de 6%. Alegătorii PD sunt mai ales din mediul urban, sunt persoane tinere, de diverse etnii, cu un nivel de educație ridicat reprezentând clasa mijlocie.

Creștin-democrații, care au fost cei mai fervenți avocați ai creșterii pragului electoral de la 4% la 6% ar obține potrivit sondajului mai puțin de 5%. Principalii susținători ai partidului sunt din mediul rural, persoane tinere, români/moldoveni, și paradoxal de unii etnici ruși. Ucrainenii nu sunt dispuși să acorde votul acestui partid. Asemenea PD-ului, creștin-democrații sunt susținuți de către persoane cu un nivel de educație înalt și cu venituri medii.

Comparând profilul electoratului pentru fiecare partid desprindem trei caracteristici:

- a) PCRM atrage minoritățile etnice, dar nu reușește să atragă tinerii etniei majoritare; cu cât crește gradul de educație și venitul unei persoane cu atât este mai puțin probabil ca aceasta va vota PCRM.
- b) Cu excepția PCRM, celelalte partide sunt susținute mai ales de români/moldoveni cu venituri medii și mari; o trăsătură curioasă pentru o țară în care lipsește o clasă mijlocie consolidată și majoritatea populației este săracă.
- c) Factorul ucrainean este indicatorul pentru discursul identitar al unui partid. Electoratul ucrainean susține masiv PCRM, mai puțin PD, AMN și PLDM și aproape deloc PPCD și PL. Ultimele două au avut sau au cel mai pronunțat discurs pro-românesc dintre toate partidele majore.

A vota rațional înseamnă: să știi în ce coalitiție va intra partidul preferat și ce va sacrifica pentru a face parte din această coalitiție

După cum am menționat mai sus, Partidul Comuniștilor a reușit să atragă și să facă fidele minoritățile etnice, în special minoritatea ucraineană, care este a doua ca mărime din țară. O parte din pensionarii și familiile cu venituri mici vor susține probabil și la viitoarele alegeri comunistii, chiar dacă în realitate politicile acestora nu îi favorizează. Următorii concurenți, Alianța Moldova Noastră, Partidul Liberal și Liberal-Democrații țintesc același segment electoral cu mici variații, care este diferit însă de cel comunist. Probabil ca aceasta este explicația pentru eșecul acestor partide de a depăși o

anumită limită de susținere; întâi ar trebui să-și depășească limitele propriului discurs și propriului electorat. Evident că în Republica Moldova, ca oriunde de altfel, persoane cu un nivel de educație ridicat și persoanele cu venituri mari nu reprezintă majoritatea, ci mai degrabă contrariul – o minoritate. Electoratul român/moldovenesc este divizat între mai multe partide, în timp ce grupurile etnice caută o reprezentare mai puternică. Probabil că aceste afinități ale electoratului au contribuit la faptul că cele trei partide au declarat că ar forma o coaliție post-electorală în cazul victoriei la alegeri. Acesta ar trebui să fie un semnal pentru simpatizanții acestor formațiuni însemnând că votul pentru oricare dintre cele trei partide va avea drept rezultat aceleași coaliții.

O altă alianță posibilă a fost evidențiată, după ce electoratul moldovenesc a putut urmări cum la celebrarea a 90 de ani de la înființarea Komsomolului (Organizația de Tineret a Partidului Comunist al URSS), patru foști membri ai acestei organizații cântau împreună vechi cântece sovietice. Cei patru sunt politicieni influenți în RM, actualul președinte, Vladimir Voronin, fostul președinte Petru Lucinschi apropiat de Partidul Social-Democrat, Dumitru Braghiș, președintele Partidului Social Democrat și Dumitru Diacov, președinte al Partidului Democrat. Braghiș, Lucinschi și într-o măsură mai mică Diacov nu s-au sfiit să sărbătorească cea de-a 90-ea aniversare a Komsomolului alături de membrii Partidului Comuniștilor. Acest episod indică existența anumitor afinități ideologice între cele trei partide și posibilitatea unei coaliții de guvernare în 2009 formată din Comuniști, Social-Democrați și Democrați. Identificând două alianțe posibile am rezolvat parțial problema ambiguității menționată mai

devreme de Downs ca fiind inerentă oricărui sistem multipartidist. Totuși, comportamentul partidelor în cadrul acestor coaliții este imprezvizibil și problema raționalității comportamentului alegătorilor rămâne nerezolvată.

Prognoze

Comportamentul electoral discutat mai sus se bazează pe abordarea economică a democrației. Ultimele tendințe arată că preferințele electoratului comunist rămân stabile, în timp ce electoratul celorlalte partide s-a dovedit a fi foarte volatil. Sunt două tipuri diferite de electorat. Totuși, ideologia este numai un aspect ale perioadei pre-electorale. Tranziția democratică în Moldova este marcată mai ales de metodele de intimidare judiciare în încercarea de a influența rezultatul alegerilor. Ultimele evoluții în ceea ce privește nou-fondatul Partid Liberal Democrat reprezintă cea mai bună ilustrație a modului în care se face politică în Republica Moldova. Președintele liberal-democraților, Vlad Filat se confruntă cu acuzații referitoare la privatizări și contrabandă cu țigări, fapte care ar fi avut loc acum un deceniu. Întrebarea pe care mulți alegători ar trebui să și-o pună este următoarea: de ce liderul liberal-democrat a fost de neatins pentru un întreg deceniu și a devenit țapul ispășitor pentru o tranziție eșuată abia cu câteva luni înainte de alegerile parlamentare?

Note

1. Anthony Downs, *An Economic Theory of Democracy*, Harper&Row, New York, 1957.
2. Gary W. Cox, *Making Votes Count*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997.
3. Barometrul Opiniei Publice, Institutul pentru Politici Publice, Septembrie-Octombrie 2008, consultat la 3 Noiembrie la <http://www.ipp.md/barometru1.php?l=ro&id=34>

Sergiu Panainte
sergiu.panainte@gmail.com

UN ACORD DE ASOCIERE UE-MOLDOVA: ÎNAINTE SAU DUPĂ ALEGERI?

Sumar

În pofida copleșitoarei crize financiare globale, relațiile dintre Moldova și UE evoluează rapid, astfel că Acordul de Asociere nu mai reprezintă un subiect nesigur și încețoșat. Acest acord este deja o realitate apropiată care va fi decisă în următoarele câteva luni. Prin urmare, chestiunea la zi este dacă acest acord trebuie semnat înainte sau după alegeri? Există atât păreri pro, cât și contra, care vor fi abordate în continuare în măsura în care ele sunt benefice sau malefice pentru această relație “înfloritoare”, precum și pentru landsaftul politic care se va crea în primăvara anului viitor.

Se pare că relațiilor cu România se acordă mai mult pragmatism, lăsând la o parte animozitățile existente între Chișinău și București. Vizita primului ministru Greceanii la Palatul Cotroceni și Victoria, a fost urmată de ședința Comisiei interguvernamentale pentru probleme economice și integrare europeană. Deocamdată, chestiunea tratatelor de bază și frontieră rămâne deschisă.

Un nou semnal pentru relațiile Moldovei cu Alianța Nord-Atlantică a fost dat de Secretarul General al organizației, Jaap de Hoop Scheffer în timpul vizitei sale la Chișinău. Înaltul oficial a fost destul de direct, lasându-se să se înțeleagă că conflictul transnistrean nu va fi soluționat până când militarii ruși nu vor părăsi în întregime Moldova. Abia apoi, neutralitatea militară a țării ar putea fi recunoscută.

Partidul Comuniștilor și integrarea europeană: adevărat sau fals?

Chiar de la bun început există o incompatibilitate de termeni. Să pui alături “Partidul Comuniștilor” cu “integrare europeană” este o monstruozitate care nu are nici un drept la viață. Cât nu ar fi de trist, trebuie recunoscut paradoxul timpurilor noastre și admis faptul că orice este posibil, inclusiv o legătură între cei doi termeni menționați anterior. Cu toate acestea, această legătură poate fi la fel de fictivă precum comunismul a crezut în valori liberale și dreptul la proprietate privată. Acestea fiind spuse, totuși guvernul comunist este acela care este aproape de a semna un acord de asociere cu UE și nu democrației, sau liberalii, sau oricine altcineva. Aceasta ar putea duce la ideea că în ciuda atrocităților săvârșite de Comunism în trecut, în Moldova el a căpătat “o față umană” și lucrează pentru bunăstarea poporului său. Dar există și cealaltă față a monedei.

Reformele sunt pe jumătate implementate. Moldova continuă să fie monitorizată de Consiliul Europei, deoarece situația drepturilor omului nu se îmbunătățește deloc, din contra, devine din ce în ce mai rea. Uniunea Europeană continuă să accentueze faptul că justiția în Moldova rămâne a fi părtinitoare și dependentă de puterea executivă. Aceeași Uniune, deopotrivă cu numeroase alte organizații internaționale constată situația deplorabilă din domeniul libertății de exprimare și libertății media. Televiziunea publică este adânc înrădăcinată în servitudine și clientelism față

de partidul de guvernământ, la fel e și cu presa guvernamentală, posturi radio și gongo-uri (ong-uri administrate de către stat). În general, guvernul deține controlul asupra a tot ce mișcă în țara aceasta, ține sub strictă supraveghere activitatea opoziției, a presei independente, a unui punct de vedere diferit de cel al partidului de la putere. Aceasta este imaginea Moldovei după 7 ani de guvernare comunistă, fără a menționa cei peste 500 mii de cetățeni care au părăsit țara în căutarea unei vieți mai bune în afara "paradisului comunist" promis de președintele Voronin.

Acum care este esența Uniunii Europene și valorile pe care le promovează în exterior? Există un loc pentru Moldova în acest club și cât de mult din valorile europene pretinde guvernul că a diseminat în societatea moldovenească? UE se bazează pe 4 valori principale: supremația legii, democrația, economia de piață și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Aceste 4 valori trebuie să fie asimilate de către țările aplicante și transpuse în procesul de guvernare înainte de a se alătura Uniunii. În așa fel, Moldova ar trebui să demonstreze că este pe drumul de a deveni o democrație veritabilă cu o economie de piață funcțională și respect pentru drepturile omului. La momentul actual aceasta este mai mult un vis cu ochii deschiși, decât o realitate îndepărtată. În acest context, poate fi găsit și răspunsul la întrebarea pusă la început: Partidul Comunistilor și integrarea europeană – adevărat sau fals?

Totuși, rămâne deschisă întrebarea – de ce Comuniștii s-au angajat într-o politică total diferită de ceea ce ei promovează cu adevărat? Unicul răspuns care pare adevărat este supraviețuirea politică în cele mai bune manifestări ale machiavelismului politic. Scopul fiecărui partid este să își asigure prezența la putere de la un ciclu electoral la altul și Comuniștii procedează exact la fel. Ei utilizează toate mijloacele disponibile pentru a se asigura ca vor fi iarăși masiv reprezentați în viitorul Parlament, precum s-a întâmplat în 2001 și respectiv 2005. Astfel, integrarea europeană nu constituie mai mult decât o scuză pentru a obține voturile oamenilor și arogarea laurilor de a fi adus Moldova atât de aproape de UE. Această apropiere se datorează mai mult unor

considerente geopolitice ale UE și Politicii Europene de Vecinătate ca răspuns la politica agresivă a Rusiei promovată în "vecinătatea sa apropiată". Prin urmare, nu există nici un merit din partea Comunistilor, pe care ei încearcă să-l revendice în acest sens. În schimb, dacă ei ar fi promovat și implementat în mod consecvent și eficient reformele recomandate de UE în cadrul Planului de Acțiuni, Moldova ar fi progresat mult mai mult decât Ucraina. Mai mult decât atât, statutul de candidat pe care guvernarea îl cerșește la moment, ar fi fost acordat probabil fără multe rezerve. Altfel, după cum a menționat și Șeful Secției Politice și Economice din cadrul Delegației Comisiei Europene la Chișinău, Wolfgang Behrendt, un acord de asociere nu asigură unei țări în mod automat statutul de candidat. Acordul reprezintă doar un pas înainte în consolidarea relației cu UE, cu perspective în vederea liberalizării continue a comerțului și regimului de vize, în același timp ținând țara la fel de departe de "participarea instituțională" precum a fost și înainte de un acord de asociere.

În concluzie, Comuniștii promovează o falsă integrare europeană, în același timp demonstrând lumii adevărata lor "față inumană", sărbătorind ziua de naștere a lui Lenin, aniversarea revoluției din Octombrie și mai recent ziua comsomolului. Acest partid trăiește astăzi cu amintirile zilei de ieri. Europa însă, este de partea cealaltă. Moldova are nevoie de un partid care trăiește astăzi cu gânduri și idei pentru ziua de mâine.

Un Acord de Asociere: înainte sau după alegeri?

În general, când o relație evoluează la un nivel nou, ierarhic superior, există motive de bucurie și speranță. Acest lucru semnifică faptul că relația crește, se aprofundează, iar partenerii au tot mai multă încredere unul în altul. Pot fi oare regăsite aceste precondiții în relația dintre UE și Moldova? Mai degrabă răspunsul este nu, deoarece integrarea europeană este doar un instrument pentru Comuniști de a câștiga din nou alegerile parlamentare și de a rămâne la putere, fără a opera schimbările necesare pentru a fi în stare de a realiza reformele politice, economice și sociale care vor apropia Moldova cu adevărat de ceea ce înseamnă integrare

europeană.

Cu toate acestea, pentru Moldova în general, acest acord este o necesitate. Indiferent de culoarea guvernului, UE trebuie să fie capabilă să inducă prin intermediul politicilor sale de condiționalitate și socializare reformele și schimbările care se impun. Acesta a fost cazul statelor din Europa Centrală și de Est (SECE), acesta trebuie să fie și cazul Republicii Moldova, în ciuda lipsei statutului de țară-candidat, care poate fi obținut și mai târziu. Diferența este totuși că în SECE guvernele erau angajate plenar în realizarea obiectivului de integrare europeană, asumându-și riscul că reformele ce le promovau puteau să ducă eventual la demiterea lor de la putere. Comuniștii nu doresc să-și asume acest risc și din acest motiv ei imită reformele, ținând populația în sărăcie absolută, șomaj și servicii sociale mizerabile, inclusiv învățământul și sistemul de sănătate.

În al doilea rând, un Acord de Asociere semnat înainte de alegeri ar oferi Comuniștilor un avantaj considerabil față de alți candidați electorali. În așa fel, Comuniștii ar putea exploata la maximum "succesul răsunător" de a apropia Moldova de UE mai mult ca niciodată, care de fapt nu este meritul lor, doar o conjunctură benefică. Dacă UE vrea să joace corect, atunci trebuie să aștepte până după alegeri în așa fel încât să ofere șanse egale tuturor partidelor, iar cetățenii să voteze în baza programelor electorale propuse de partide și nu "succesele și realizările" obținute în timpul mandatului.

În al treilea rând, UE cunoaște foarte bine comportamentul Partidului Comuniștilor și cât de cinici pot fi ei. Faptul că ei au flirtat și continuă să flirteze cu Rusia în privința unui cerc larg de subiecte precum Transnistria, prezența militară rusă, CSI, nu le conferă prea multă credibilitate. Iată de ce, impresia generală este că prin acest Acord de Asociere, europenii mai pun o dată la încercare partidul lui Voronin și vor să-l determine să arunce zarurile pentru ultima oară: UE sau Rusia?

Șase luni nu constituie un termen decisiv pentru semnarea unui act atât de important. Societatea moldovenească are nevoie de "un actor al schimbării". El poate veni odată cu alegerile

și cu mobilizarea întregii societăți. Societatea civilă de asemenea are un cuvânt de spus și este gata să colaboreze cu un guvern deschis și democratic pentru a îndeplini prioritatea numărul unu – integrarea europeană. Astfel, UE trebuie să trateze această problemă cu multă grijă și determinare. Ambele, atât Moldova, cât și UE le este recomandat să aștepte până se vor consuma alegerile, iar apoi UE poate să convină cu noul guvern, oricare ar fi el, asupra acordului în cauză și să demareze procesul de reformare.

Moldova și Romania - economia în primul rând

Prima vizită în ultimii 3 ani a unui Prim ministru moldovean la București nu a adus nimic nou realităților politice existente la acest moment. Zinaida Greceanii a discutat cu președintele Băsescu, apoi cu prim ministrul Tăriceanu despre relațiile economice și integrarea europeană. Nu a fost suflat nici un cuvânt despre Tratatul de Bază sau cel de frontieră, și chiar mai puțin, despre Convenția de mic trafic la frontieră. De fapt, părțile au abordat partea economică a relațiilor bilaterale, concentrându-se mai mult asupra schimburilor comerciale, creșterea acestor schimburi în ultima vreme și integrarea europeană. Este și de înțeles, din moment ce ambele țări se vor confrunta foarte curând cu alegeri parlamentare și nu este timpul potrivit pentru a discuta subiecte dureroase, precum cele menționate anterior. Totuși, aceste schimburi ar fi putut crește semnificativ dacă Convenția de mic trafic la frontieră ar fi fost semnată. În pofida acestor lucruri, Ministerul Economiei moldovean este ferm convins că relațiile economice cu CSI trebuie dezvoltate în continuare, în același timp dezvoltând aceste relații cu UE și România. Nici mai mult, nici mai puțin decât o continuare a politicii de "a suge de la două vaci în același timp" care deja demult este o piatră de încercare pentru politica externă și cea economică a Moldovei, perpetuând o stare de incertitudine, indecizie și lipsă de viziune strategică.

IPAP este oficial implementat: ee va urma?

Planul Individual de Acțiuni și Parteneriat dintre Republica Moldova și Organizația Tratatului Atlanticului de Nord oficial a expirat. Vizita recentă a Secretarului General al acestei

organizații, Jaap de Hoop Scheffer la Chișinău a avut menirea să evalueze implementarea IPAP-ului de către autoritățile moldovene și să ia în dezbateră posibilitățile de cooperare pentru viitor. În timp ce înaltul oficial a manifestat mulțumire față de implementarea IPAP-ului și a asigurat respectul NATO pentru prevederile constituționale ale Moldovei, principiul neutralității, dl. Scheffer totuși a declarat că în privința Transnistriei o soluție ar putea fi găsită doar dacă Rusia își va onora angajamentele asumate la Istanbul în 1999. Acest lucru înseamnă că o rezolvare definitivă a conflictului necesită retragerea completă și necondiționată a trupelor rusești din Moldova. NATO nu percepe altfel problema.

Acest Plan Individual de Acțiuni poate fi extins dacă Moldova va solicita acest lucru. Luând în considerație Concepția securității naționale adoptate în mai a.c. care stipulează încă o dată neutralitatea militară a Republicii Moldova, precum și strategia de securitate adoptată ulterior, cooperarea cu NATO poate avea loc doar în cadrul IPAP, excluzând orice posibilitate de a adera la această organizație.

Prin urmare, Scheffer a fost destul de clar – NATO nu va susține nici o soluționare a conflictului transnistrean care va implica staționarea trupelor rusești în Moldova. Aceasta ar trebui să le dea de gândit comuniștilor, din moment ce ei au canalizat toate eforturile

politicii externe spre o rezolvare grabnică a conflictului. NATO a făcut mișcarea sa, acum Moldova va trebui să facă același lucru. Astfel, întrebarea este: ce va urma?

Prognoze

Relațiile UE-Moldova evoluează cu repeziciune. Aceasta vine ca rezultat al mediului geopolitic care s-a creat în urma războiului din Georgia și a relațiilor tensionate dintre UE și Rusia. Din această perspectivă Moldova este țara care poate beneficia cel mai mult.

Un Acord de Asociere cu UE este aproape o realitate indisputabilă, singura variabilă necunoscută fiind momentul exact când se va întâmpla acest lucru. A fost susținut punctul de vedere că momentul oportun pentru acest acord este după alegerile parlamentare, astfel oferind șanse egale tuturor partidelor, fără a acorda un avantaj moral partidului aflat la putere.

A devenit clar că toate partidele își pregătesc armele pentru a le arunca în lupta electorală. De această campanie depinde viitorul țării în ceea ce privește traseul pe care îl va urma Republica Moldova. Este acesta traseul care duce spre UE sau e altceva? Din acest motiv, ritmul politicii externe va încetini ușor, lăsând loc pentru luptele politice interne. În comparație cu iarna friguroasă care se apropie, aceste lupte vor fi foarte aprinse.

Vitalie Grosu
grosuvitalie@hotmail.com

SECURITATE NAȚIONALĂ AFECTATĂ DE LIPSA DE CALITATE A REFORMELOR PROMOVATE ȘI ABSENȚA ACESTORA

Sumar

La data de 16 octombrie 2008 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat în prima lectură Legea Secretului de Stat, care se înscrie într-un profund proces de reformare a sectorului securității naționale. În pofida noilor prevederi orientate spre perfecționarea mecanismului de protecție a informației, proiectul legislativ conține lacune și formulări abuzive care înrăutățesc situația în domenii precum: respectarea drepturilor cetățenilor, accesul la informație și transparența instituțiilor publice ș.a. Proasta îndeplinire a funcțiilor și abuzurile comise de către forțele de ordine în timpul acțiunilor de protest din 5 octombrie, gestionarea inadecvată a dosarelor privind agresiunea jurnaliștilor pe parcursul lunii octombrie în care învinuții sunt colaboratori ai poliției știrbesc din imaginea MAI și sporesc starea de insecuritate a cetățenilor.

Decizia din 16 octombrie privind reluarea delegării militarilor moldoveni în forțele de pacificare din regiunea transnistreană au accentuat din nou subiectul prezenței militare ruse în regiune. Gravitatea problemei a fost accentuată și în timpul vizitei din 30 octombrie a Secretarului General al NATO la Chișinău prin recunoașterea necesității retragerii armatei ruse din regiunea transnistreană ca condiție indispensabilă a reglementării transnistrene. Totuși, prin marja de manevră extinsă oferită Transnistriei, Rusia pare să conserve prezența sa militară în regiune.

Lacunele Legii secretului de stat – nou mecanism de încălcare a drepturilor

La data de 16 octombrie 2008 majoritatea parlamentară comunistă a votat în prima lectură proiectul de lege cu privire la secretul de stat. Deși conține un șir de inițiative ce merită a fi apreciate pozitiv proiectul de lege presupune și un șir de prevederi care contravin mai multor acte juridice naționale, fie sunt contrare unor Convenții internaționale deja ratificate de țara noastră.

Astfel, un domeniu de formulări abuzive în proiectul de lege se referă la refuzul de acordare a dreptului de acces la secretul de stat. Prin introducerea noilor cazuri de refuz a acordării accesului la secretul de stat proiectul de lege contribuie la înrăutățirea situației în domeniul transparenței instituțiilor publice și accesului la informație în Republica Moldova. Mai mult chiar, noile prevederi pot contribui la încălcarea drepturilor cetățenilor țării. Astfel, potrivit proiectului de lege autoritățile împuternicite sunt în drept a refuza acordarea dreptului de acces la secretul de stat pentru persoanele care dispun de multiplă cetățenie [art. 15, alin. I, punctul g, a Proiectului de lege]. Subliniem că această prevedere contravine Convenției europene cu privire la naționalitate, ratificată de către Republica Moldova în 1999, articolul 17, alineatul I al căreia prevede că „resortisanții unui Stat Parte care au o altă naționalitate trebuie să dispună pe teritoriul Statului în care locuiesc de aceleași drepturi și obligații ca și resortisanții statului respectiv”. În acest sens, proiectul de

lege contravine direct Convenției și contribuie la înrăutățirea situației în domeniul respectării drepturilor și libertăților cetățeanului, care și așa este destul de precară în Republica Moldova. O altă inovație abuzivă introdusă prin proiectul de lege se referă la refuzul acordării accesului la secretul de stat în cazurile „sprijinirii de către persoană a activității unui stat străin, organizații sau a reprezentanților acestora, precum și a unor cetățeni străini sau apatrizi ce cauzează prejudicii intereselor și/sau securității Republicii Moldova...” [art. 25, aliniatul I, punctul b]. O astfel de formulare este ilegală prin faptul că creează condiții de limitare subiectivă din partea autorităților abilitate a accesului la informație. Sau dreptul de a decide asupra ilegalității acțiunilor cetățeanului îi revine instanței de judecată și nu SIS, iar prevederea sus-menționată poate constitui o modalitate de eschivare a SIS-ului de la actul justiției.

O problemă aparte o constituie extinderea categoriilor de informații care vor fi atribuite la secretul de stat care în opinia mai multor experți naționali va înrăutăți accesul la informație a cetățenilor și transparența instituțiilor publice. Astfel, sunt pe ne-drept clasificate ca secret de stat informațiile ce țin de potențialul de mobilizare a economiei naționale și volumul real al rezervelor materiale de stat [art. 7, aliniatul 2, punctul a], operațiunile ce țin de confecționarea și retragerea din circulație a semnelor bănești și ale titlurilor de valoare de stat [art. 7, aliniatul 2, punctul e], relațiile economice externe ale Republicii Moldova [art. 7, aliniatul 3, punctul a], etc.

Deși obiectivul este reformarea și perfecționarea sistemului național de protecție a informației actualul proiect de lege conține lacune și prevederi abuzive care în totalitatea lor determină înrăutățirea situației în domeniile menționate și necesită revizuire.

Paradoxal dar real – forțele de ordine sursă de insecuritate

Derularea evenimentelor pe parcursul lunii octombrie au scos în evidență gradul sporit de insecuritate ce îl pot furniza unele instituții de stat a Republicii Moldova în absența unor reforme adecvate.

Pe parcursul desfășurării acțiunilor de protest din 5 octombrie împotriva staționării ilegale pe teritoriul Republicii Moldova a forțelor armate ruse organele de poliție au manifestat sub diferite forme un comportament orientat spre încălcarea dreptului protestatarilor. Astfel, în timpul acțiunilor de protest din municipiul Bălți organele de poliție nu au întreprins măsurile necesare pentru a permite desfășurarea pașnică a protestului, deși au fost înștiințate din timp despre organizarea protestelor. În rezultat au avut loc manifestări agresive ale unui grup de persoane necunoscute la adresa protestatarilor. În cazul acțiunilor de protest organizate în Municipiul Chișinău organele de poliție au făcut abuz de putere încercând să interzică accesul protestatarilor în Piața Marii Adunări Naționale deși exista autorizarea din partea Primăriei. Mai mult, Comisarul de Poliție din municipiul Chișinău chiar a sfidat Primarul orașului prin afirmația că nu va accepta ordine din partea acestuia. În acest sens, organele de poliție au dat dovadă de un comportament dubios generând nesiguranță pentru cetățeanul de rând. Pe fonul acestor evenimente, mass-media din țară a sesizat și comportamentul ne-adecvat al Procuraturii Generale care a demonstrat o poziție părtinitoarea favorabilă poliției în gestionarea conflictului său cu protestatarii.

Deși este foarte complicat de evidențiat o legătura, se pare că iresponsabilitatea forțelor de ordine și ne-dorința gestionării corecte a evenimentelor au contribuit la înrăutățirea relațiilor etnice din țară. Astfel, pe lângă declarațiile xenofobe făcute de grupul de persoane necunoscute care au agresat protestatarii în municipiul Bălți, pe parcursul lunii au avut loc alte două cazuri grave de manifestare a ne-toleranței etnice care s-au concretizat prin profanarea monumentelor lui M. Eminescu din Florești pe 14 octombrie și Cimișlia pe 26 octombrie.

Acțiunile abuzive ale organelor de poliție nu s-au limitat la gestionarea proastă a ordinii publice în timpul protestelor. Agresarea mai multor jurnaliști pe parcursul lunii octombrie constituie alte cazuri flagrante de abuz din partea forțelor de ordine și contribuie la înrăutățirea situației în domeniul libertății de exprimare. Cazul agresării operatorului PRO TV, M. Șambra, este absolut

ieșit din comun prin faptul că au fost direct învinuiți mai mulți angajați ai MAI. Deși pe parcurs acesta și-a retras plângerea, amintim că apărarea acestuia a învinuit organele de poliție și procuratură de anchetare subiectivă a martorilor și fabricare a probelor. Această suspiciune a fost alimentată și de incertitudinea în care a fost închis acest dosar prin faptul că autoritățile nu au expus o poziție clară care să elucideze acest scandal.

Comportamentul dubios al organelor de poliție față de protestatari pe parcursul lunii octombrie, proasta gestionare a dosarelor privind abuzurile comise față de jurnaliști a generat un șir de Declarații în Parlamentul Republicii Moldova, dar și a unor instituții reprezentative în domeniul mass-media. Cu toate acestea scandalurile în care au fost implicate forțele de ordine au demonstrat clar absența controlului democratic și necesitatea acută a unor reforme reale în domeniu cu scopul sporirii securității cetățeanului.

Continuarea asaltului diplomatic rus

În pofida optimismului afișat pe parcursul ultimului semestru derularea evenimentelor în luna octombrie l-au determinat pe Președintele Voronin să recunoască complexitatea situației, învinuind autoritățile separatiste de nedorința reluării negocierilor (1.10.2008 Eho Moscvi) și recunoscând că de la întâlnirea din 11 aprilie lucrurile practic nu s-au schimbat (6.10.2008RIA Novosti). Reacția autorităților transnistrene s-a realizat prin declarațiile lui E. Șevciuc din cadrul conferinței de presă organizate la 2 octombrie prin care acesta a reiterat încă o dată poziția Transnistriei și dispunerea acesteia de a accepta maximum o uniune între două state, învinuind totodată Moldova ca ar duce o politică bazată pe presiuni la adresa Transnistriei.

Pe fonul contradicțiilor între autoritățile de la Chișinău și celor de la Tiraspol de la finalul lunii septembrie și începutul lunii octombrie Rusia a lăsat să se înțeleagă că are un plan stabilit deja pentru conflictul transnistrean. Această poziție s-a concretizat prin afirmațiile făcute de ambasadorul Federației Ruse în Republica Moldova în timpul întrevederii sale din 1.10.2008 cu viceprim-ministrul A. Stratan, potrivit cărora Federația Rusă nu vede similitudini între situația din Georgia și cea din Republica

Moldova. Afirmațiile făcute de către ambasador completate cu nedorința Rusiei de a convinge Transnistria să reia dialogul în formatul 5+2 și totodată susținerea acesteea prin diferite mijloace demonstrează încă o dată intenția Rusiei de a păstra întreaga Republică Moldova în sfera exclusivă a intereselor sale.

În contextul unor astfel de evoluții trebuie de apreciat susținerea Republicii Moldova venită din partea Occidentului. Astfel, în timpul desfășurării la 13 octombrie la Bruxelles a reuniunii Consiliului pentru Afaceri Generale și Relații Externe, UE a reiterat că formatul 5+2 este singura garanție a transparenței și legitimității necesare în vederea definirii unei soluții durabile și a recomandat părților să relanseze negocierile în acest format.

Luna octombrie a fost marcată și de o confruntare diplomatică pe linia forțelor de pacificare din regiunea transnistreană în cadrul căreia autoritățile moldave se pare că au cedat. Astfel, la 16 octombrie partea moldavă din Comisia Unificată de Control a anunțat decizia Chișinăului de a relua delegarea militarilor în cadrul forțelor de pacificare, deși în 2001 au anunțat retragerea acestora în vederea sporirii încrederii între cele două părți. Decizia de reluare a activității în cadrul forțelor de pacificare a fost adoptată la insistența Tiraspolului care se pare că urmărește a crea imaginea „necesității acute” a acestor forțe în regiune. Reieșind din faptul că o componentă importantă a acestor forțe sunt militarii ruși se pare că Transnistria urmărește a sublinia necesitatea prezenței militare ruse în regiune.

Vizita din 27 octombrie la Chișinău a speaker-ului Dumei de Stat al Federației Ruse, B. Grâzlov, se înscrie în logica Rusiei de a păstra Republica Moldova în sfera sa de influență. În acest sens, speakerul Dumei ruse a declarat că nu contează forma reglementării conflictului ci conținutul reglementării transnistrene. Într-un astfel de context autoritățile moldave ar trebui să dea dovadă de mult mai multă responsabilitate când anunță că sunt gata să accepte statut de republică pentru Transnistria, demilitarizarea și dezarmarea Republicii Moldova, garantarea internațională a neutralității, aceste puncte fiind prezente și în cadrul Memorandumului Kozak care prevedea federalizarea Moldovei.

Realizarea vizitei din 30 octombrie a Secretarului General al NATO în Republica Moldova este reprezentativă pentru poziția Alianței față de problema transnistreană și coincide pe deplin cu interesele Republicii Moldova, deși autoritățile moldave par să cedeze uneori presiunilor ruse. Potrivit afirmațiilor Secretarului General, soluția reglementării transnistrene trebuie să fie găsită în formatul 5+2, iar retragerea forțelor armate ruse este o condiție indispensabilă pentru reglementarea conflictului transnistrean.

Prognose

În chestiunea adoptării Legii cu privire la Secretul de Stat se pare că autoritățile comuniste par să demonstreze o dată în plus ușurința cu care abordează subiectul promovării reformelor reale în societate. Desconsiderarea intereselor cetățenilor cu multiplă cetățenie în cadrul proiectului de lege se înscrie perfect în politica promovată de comuniști. Amintim în acest sens că Comisia de la Veneția și OSCE au atenționat pe 23 octombrie autoritățile moldave că legislația electorală este inadecvată față de această categorie de cetățeni. În condițiile în care în Parlament domină o majoritate comunistă și ignorarea de către aceștia a sesizărilor societății civile și opoziției adoptarea proiectului de lege rămâne la deplina discreție a comunistilor, chiar

dacă presupune riscul înrăutățirii situației în diferite domenii.

Comportamentul dubios și excesiv al forțelor de ordine pe parcursul lunii octombrie pare să nu fie o simplă abatere de la normă, dar mai degrabă o atitudine continuă față de societatea civilă. O astfel de situație este demonstrată și de datele prezentate în Barometrul Opiniei Publice (BOP), elaborat de Institutul de Politice Publice. Conform BOP forțele de ordine au un grad sporit de neîncredere în societate, respectiv pentru organele de poliție 66,6% din respondenți afirmă că nu se simt protejați de aceasta. Re-investirea lui Gh. Papuc pe 28 octombrie în funcția de ministru al Afacerilor Interne, în pofida faptului că acesta fusese implicat în mai multe scandaluri răsunătoare, pare să demonstreze că pentru autoritățile comuniste promovarea reformelor în domeniu nu este o prioritate.

În situația în care autoritățile de la Chișinău nu pot accepta pretențiile excesive ale Transnistriei și pe fonul susținerii Transnistriei de Rusia discuțiile par să conducă la blocarea negocierilor. În acest sens, este de așteptat ca Federația Rusă să-și intensifice eforturile diplomatice pentru a impune propria viziune cu privire la reglementarea transnistreană și va încerca să impulsioneze dialogul în format restrâns.

www.viitorul.org

Acest buletin este o publicație analitică lunară bilingvă care are drept scop analiza politicii interne, externe și de securitate a Republicii Moldova.

Autorii "Political and Security Statewatch": Ion Marandici, Sergiu Panainte, Vitalie Grosu.

Pentru orice comentarii sau abonare la acest buletin vă rugăm să ne contactați la ghenadie.mocanu@viitorul.org sau idis_viitorul@mdl.net.

Coordonator al buletinului: Ghenadie Mocanu.

Contacte:

Chisinau, Str. Iacob Hincu, 10/1, 2009 MD, Republica Moldova

Tel/fax: (+ 373/22) 21 09 32; 21.36.32; 22.71.30

E-mail: idis_viitorul@mdl.net

Web: www.viitorul.org

● Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) "Viitorul" reprezintă o organizație de cercetare, educație și de promovare, care activează într-o serie de domenii legate de: ● analiză economică, guvernare, drept, științe politice, management instituțional și strategii.

● Misiunea IDIS este de a contribui la creșterea unui mediu liberal și democratic în Moldova, ● ca și în alte democrații incipiente, consolidarea autorităților locale și regionale, oferirea ● de asistență la consolidarea societății civile în care cetățenii pot acționa în numele lor ● în temeiul drepturilor civile și politice de care se bucură; schimbul liber de informație și ● consolidarea scopurilor care întăresc guvernarea eficientă.

● IDIS reprezintă o platformă comună care reunește mai multe grupuri de intelectuali ● preocupați de succesul tranziției în țările lor spre economia de piață și societatea liberă. ● IDIS îi ajută pe cetățeni să-și consolideze energiile, valorile și virtuțile civice, oferindu-le ● suportul moral, intelectual și logistic, în ceea ce privește dezvoltarea de proiecte și inițiative. ● În virtutea acestei misiuni, IDIS a stabilit mai multe legături utile dintre mediul academic ● și cel al decidenților politici, generând o bază solidă pentru analiză de politici publice și ● recomandări pe diverse areale sensibile pentru interesul public, crearea și diseminarea ● de practici pozitive, standarde de bună guvernare și instrumente credibile de analiză ● economică.